

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния труд на **Стела Пламенова Конакчиева**,
редовен докторант, професионално направление 3.3. Политически науки
(Европеистика – Политологични изследвания на ЕС – европейска
идентичност),

на тема **„Ролята на свободното движение на хора за създаването на
модели за европейска идентичност“**

**(„The Role of Free Movement of Persons in the Formation of Models of
European identity“)**, разработен на английски език,

от проф. д-р **Даниела Василева Сотирова**,
професор по 3.1 Социология, антропология и науки за културата,
Катедра Правни и хуманитарни науки, Стопански факултет,
Технически университет – София,
член на Научното жури
със Заповед No. РД 38-303/19.05.2017г. на Ректора на СУ „Св. Кл. Охридски“

През месец май получих окончателния вариант на дисертационния труд с горното заглавие на английски. Съображенията си по текста съм изразявала на предварителен етап за вътрешната защита и сега ще започна с това, че трудът на Стела Конакчиева е напълно финализиран. Докторантката се е съобразила с направени бележки от съдържателно и техническо естество и работата е готова за защита.

Текстът е в общ обем от 230 стр., от които 158 стр. е дисертационният труд, разделен на четири глави, а останалото са приложения, свързани с въпросника, описание на интервюта, годишен доклад от 2014 г. за мобилността на работната сила в ЕС и други нормативни и статистически документи.

Темата за свободното движение на хора в ЕС обхваща въпроси, които са несъмнено болезнено важни днес. Дисертация с подобно заглавие би могла да е написана експертно-бюрократично или пък в нея да преобладава политикомедиен публичен изказ. Езикът, вътрешната логика, обмисленото очертаване на теоретичните параметри на проблема и просветеното му интерпретиране в този докторски труд са белези на сериозно философско-социологическо изследване. Обобщено казано, в него С. Конакчиева ни информира за различните модели за европейска идентичност, като ги групира и тълкува, проучва ги емпирично, съпоставя прецизно нормативните модели с

емпиричните. Така тя прави и представя едно качествено (стойностно) *качествено изследване* на точно формулирания в заглавието проблем.

Приемам като много положителен възприетия подход да се тръгне от рамката на научно-изследователските въпроси, вместо обичайния похват в дисертациите за дефиниране на обект и предмет на изследване. Формулираните от С. Конакчиева четири изследователски въпроса се вписват в концептуалния триъгълник „идентичност – гражданство – права“. Точно *този ракурс на темата за европейска идентичност – какво е тя през призмата на опита на „свободно придвижили се“* - е несъмнено актуален и перспективен. Според мен, това е *първо целенасочено и цялостно изследване на колега от България по темата* (без да отчитаме изследвания на И. Дичев, А. Кръстева, П. Кабакчиева и др., които докторантката познава и уместно цитира в тази дисертация, подготвена под двойното научно ръководство на проф. М. Стойчева от Софийски университет и проф. К. Мишел от Университета в Лиеж).

Авторката свободно се ориентира в „морето“ от заглавия за европейската идентичност на английски език (цитирани са 103 източника, от които 100 са на английски, а 3 – на български) и е видно, че *много добре познава изследователската си област*. Тя основателно тръгва от проблематизиране на визии за европейска идентичност на различни равнища – личностно, на общности, представяното в медиите, на изследователите и на политиците. С. Конакчиева демонстрира *добро познаване и на социологията на идентичността*, както и умения за подбор на полезни за тезата ѝ постановки. Работата има ясна логична структура: първата глава е за понятийната рамка на изследването; втората е обосновка на емпиричните методи на базата на дедуктивен анализ на съдържанието от първа глава; в третата глава са резултатите от емпиричното проучване и индуктивният им анализ, а последната е за европейския суверенитет и рефлексия върху дискуссионни въпроси, с които се очертава периметър на бъдещи проучвания.

В теоретичния анализ намирам за стойностно (след моя страничен прочит) използването на конструкта *bonds, social bonds*. В автореферата си на български С. Конакчиева е избрала думата *връзки, типове връзки*. Независимо как точно ще го преведем на български, дори и в прекия смисъл на „облигации“, на *влагане на нещо в общност с цел да получиш друго след време*, този термин е полезен инструмент за разкриване на богатото съдържание за *ставащата* европейска идентичност. В дисертацията си С. Конакчиева обяснява как *свободното движение на лица надгражда социални контексти на формираща се идентичност* над национални, културни и др. принадлежности. Тя специфично реконструира и осмисля *логиката на развитие на правата на европейския гражданин*, в които са неотстраними

икономическите императиви на единния пазар. В този смисъл е ценен изборът на конструкта „социални облигации“ (връзки, социални връзки). Така докторантката, следвайки цитирани от нея автори, дава отговор на въпросите *дали и как хората разговарят за общите си проблеми и притеснения за Европа*. Такъв подход е оправдан, защото избягва трудностите при използване на сравняването на култури, ценности и вявания. Тогава е трудно да се отграничим от вградените стереотипи и предразсъдъци, за да се възприеме, че нагласите към Европа се развиват.

В първа глава се обръща внимание на *разликите между идентичност и идентификация и на теоретичното им разграничаване*. Тук са анализирани и групирани моделите за европейска идентичност. Подробно се дефинират например модели чрез гражданство, модели на споделените ценности, политическа идентичност и идентичност на споделената политическа култура, където С. Конакчиева включва възгледа на Хабермас за европейски демос и за конституиращия патриотизъм.

Емпиричната част на докторската теза се свежда до използване на *качествени методи*. Проведени са интервюта с 20 български граждани. Конкретно това са българи в Белгия, в 4 големи града, открити чрез социалните мрежи (фейсбук групи), легално пребиваващи и работещи повече от 1 година. На пръв поглед и в очите на привърженици на количествените методи сред колегията в социалните науки, това може да изглежда ненадежно потвърждаване на хипотези. Мисля, че прецизното междудисциплинно хуманитарно интерпретиране и качествените методи са подходящите в случая за изследователските задачи, които си е поставила докторантката. При това, не само по географски, езикови и финансови съображения, както нееднократно тя изтъква в текста. С. Конакчиева е използвала *полуструктурираното интервю, основано на общуване и диалог*. Авторката е съумяла да *обвърже теоретичните модели с емпирията*, така че изследването ѝ да придобие цялостност и завършеност, а самите резултати да са интригуващи и полезни за индивиди и институции., въввлечени в „европейския процес“.

Обобщените си положителни впечатления ще конкретизирам с изтъкване на някои идеи и изводи, които се открийха в този текст:

- Формулираният въпрос и предложените отговори дали има връзка между структура на мобилност, социален статус и мотивация на индивидите.
- Съпоставките на европейска със славянска и балканска идентичност.
- Възприемането на принадлежността към католицизъм и към православие не като религиозна, а само като културна особеност.
- Изводът от анализа на интервюта, че елитите (по статус) високо ценят „да бъдеш европеец“, докато хората с нисък статус - „да знаеш два езика, да принадлежиш към две култури“.

- Стимулиращи и полезни за нас, изследователи и преподаватели в България, а възможно – и за правещите политики тук, са изводи като този: за българите не е характерно разграничаването на *изток - запад* чрез езика на ценностите, а по-скоро – на *европейско - неевропейско*.

Ползата от изследването на С. Конакчиева виждам в демистифицирането на фигурата на мигранта (източно-европееца) към западна Европа. Зад образа на водопроводчика, домашната помощничка и медицинската сестра от Полша, Словакия и България има сложни плетеници от мотивации, статуси и перспективи, част от които са разкрити в тази дисертация.

По темата на дисертацията си авторката е посочила само две публикации - на български и на английски език. Препоръчвам ѝ да активизира публикационните си изяви за резултатите от работата си и от нейното продължение както във водещи научни списания на английски език, така и у нас.

В заключение ще изтъкна, че докторантката е избрала специфична перспектива към обширната тема за европейската идентичност и се е справила успешно със задачата си, като е очертала теоретичната рамка, разкрила е съдържанието на предложението от нея модел, постигнала е баланс между нормативното и емпиричното в изследване на свободното движение на хора като фактор за формиране на тази европейска идентичност. Стела Конакчиева безспорно притежава задълбочени знания по темата и своята специалност, като е демонстрирала способности за самостоятелно научно търсене. Оценката ми за автореферата и прецизно формулираните приноси в него също е положителна. Дисертационният труд притежава необходимата новост, научна и практическа значимост на една докторска дисертация. Работата отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България и на съответните правила и процедури на Софийски университет. Всичко това ми дава основания убедено да гласувам положително да се присъди образователната и научна степен „доктор” на Стела Пламенова Конакчиева.

28.05. 2017 г.

ЧЛЕН НА ЖУРИТО:

/проф. д-р Даниела Сотирова/